

Hendrik Doedijs

Ongezouten je mening geven
Den Haag ca. 1659 - Amsterdam 1700

Doedijs kon zich enorm opwinden over de Europese politiek, domme mensen en religieus fanatisme. Dat blijkt uit de enige publicatie die op zijn naam staat, het satirische tijdschrift *Haegsche Mercurius* (1697-1699), opgedragen 'aan vrouw Venus'. Met dit tijdschrift schreef Doedijs geschiedenis. Het was een van de eerste Nederlandse satirische tijdschriften waarin een schrijver ongezouten zijn eigen mening gaf. Bovendien was het zó goed geschreven dat het een voorbeeld werd voor veel schrijvers en journalisten na hem.

Nieuwsfeiten met satirisch commentaar

Doedijs schreef over het Europese hofleven, militaire wapenfeiten, diplomaten, vrouwen, politiek, geschiedenis, filosofie, religie en af en toe ook over Nederland. Nieuw was dat hij niet alleen feiten presenteerde, zoals de nieuwsbladen deden, maar ook commentaar daarop. Dat deed hij wel altijd op satirische wijze, want Doedijs vond dat zijn tijdschrift moest vermaken. 'Een *mercuur* moet zijn *'t graf van de melancholie'*, aldus de schrijver. Maar achter de satire scholen belangrijke lessen, bijvoorbeeld dat de mens tolerant moest zijn op godsdienstig gebied:

Een goed onderdaan moet de dominante religie niet choqueren, zelfs al zou hij in Turkije wonen, maar deze laten in een vredige possessie, *vel quasi* op straffe van beschouwd te worden als een verstoorder van de openbare orde. Elke sekte meent *infailliblement* [= absoluut] gelijk te hebben, en veroordeelt zijn naasten zonder lang na te denken; we zullen pas de waarheid weten als ons verstand, ontdaan van gekmakende en verblindende passies, in zijn zuiverheid zal oordelen.

Van advocaat tot journalist

Doedijs begon laat met schrijven. Hij was afkomstig uit een goed Haags milieu, studeerde rechten in Leiden en was zeventien jaar lang advocaat. In 1697 gaf hij die carrière op omdat de artistieke wereld hem meer trok. Hij begon te handelen in schilderijen en besloot om een droom, het schrijven van een tijdschrift, te verwezenlijken.

Die droom veranderde gaandeweg in een nachtmerrie, want op de tolerantie die Doedijs bepleitte, hoefde hij zelf niet te rekenen. Zijn verlichte standpunten, zijn enorme vertrouwen in de rede en zijn sympathie voor omstreden filosofen als Descartes en Spinoza werden als te vrijzinnig en te bedreigend beschouwd voor de gevestigde orde. Doedijs maakte veel vijanden en zijn tegenstanders vielen hem aan in een dozijn pamfletten. Vooral van streng gereformeerde zijde kwam veel kritiek op Doedijs kritische kanttekeningen bij het christendom.

In 1699 werd de *Haegsche Mercurius* onder druk van de publieke kerk verboden. Een half jaar later stierf Doedijs. Het is nog altijd niet duidelijk waaraan hij overleed en of er een relatie is tussen de stopzetting van het tijdschrift en zijn dood. Vast staat dat de nieuwe manier van opiniëren die Doedijs introduceerde met de *Haegsche Mercurius* van grote invloed is geweest op de latere journalistiek en op een schrijver als Jacob Campo Weyerman. In 1735 verscheen een gemoderniseerde herdruk van het tijdschrift.

Verder lezen

- P.J. Buijnsters, 'Hendrik Doedijs en zijn Haegse Mercurius (1697-1699).' In: *Nederlandse literatuur van de achttiende eeuw*. Utrecht 1984, 47-57.
- DBNL-artikel: [A.J. Hanou, 'Dutch periodicals from 1697 to 1721: in imitation of the English?' \(1981\)](#)
- A.J. Hanou, 'Alweer een radicaal? Hendrik Doedijs en zijn Haegse Mercurius (1697-1699).' In: Paul Hoftijzer en Theo Verbeek (red.), *Leven na Descartes. Zeven opstellen over ideeëngeschiedenis in Nederland in de tweede helft van de zeventiende eeuw*. Hilversum 2005, 69-96.
- Gert-Jan Johannes en Inger Leemans, *Worm en donder. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1700-1800: de Republiek* (Amsterdam 2017), [p. 169-172](#): 'Hendrik Doedijs, de Haagse Mercurius'.
- Teksteditie: Hendrik Doedijs, *De Haegse Mercurius 7 augustus 1697- 1 februari 1699*. Editie Rietje van Vliet. Leiden 1996.
- *Haegse Mercurius* (1697-1699) in [Encyclopedie Nederlandstalige Tijdschriften](#)
- Meer informatie over Hendrik is te vinden in de [DBNL](#).

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/hendrik-doedijs>